

Категорія справи № 619/3051/17: **Окремі процесуальні питання; Інші скарги та заяви в процесі виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб).**

Надіслано судом: **не визначено**. Зареєстровано: **10.02.2019**. Оприлюднено: **11.02.2019**.

Дата набрання законної сили: **28.01.2019**

Номер судового провадження: **61-42734св18**

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

28 січня 2019 року

м. Київ

справа № 619/3051/17

провадження № 61-42734 св 18

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду: Пророка В. В. (суддя-доповідач), Висоцької В. С., Фаловської І. М.,

учасники справи:

позивач-відповідач-ОСОБА_4, відповідач-позивач-ОСОБА_5, третя особа-Служба у справах дітей Дергачівської районної державної адміністрації Харківської області,

розглянув у попередньому судовому засіданні в порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_5 на постанову апеляційного суду Харківської області у складі колегії суддів: Кружиліної О. А., Кіся П. В., Хорошевського О. М., від 18 липня 2018 року в справі за позовом ОСОБА_4 до ОСОБА_5, третя особа - Служба у справах дітей Дергачівської районної державної адміністрації Харківської області, про визначення способу участі у вихованні та спілкуванні з дитиною; за зустрічним позовом ОСОБА_5 до ОСОБА_4, третя особа - Служба у справах дітей Дергачівської районної державної адміністрації Харківської області, про визначення способу участі у вихованні та спілкуванні з дитиною.

Встановив:

У вересні 2017 року ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5, третя особа - Служба у справах дітей Дергачівської районної державної адміністрації Харківської області, про визначення способу участі у вихованні та спілкуванні з дитиною.

Позовна заява мотивована тим, що позивач та відповідач з січня 2014 року проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу у квартирі АДРЕСА_1, а 01 серпня 2014 року між ними зареєстровано шлюб. Від шлюбу ІНФОРМАЦІЯ_2 у сторін народився син - ОСОБА_6

У березні 2017 року ОСОБА_5 разом з дитиною поїхала до своїх родичів, які проживають за адресою: АДРЕСА_2, і не повернулася до місця їхнього проживання, та перестала відповідати на телефонні дзвінки.

З цього часу, сторони почали проживати окремо, малолітній ОСОБА_6 став проживати разом з ОСОБА_5, дідусем ОСОБА_7, бабусею ОСОБА_8 та сестрою відповідача ОСОБА_9

У березні 2017 року позивач приїхав до дружини, щоб побачити сина, але відповідач не надала йому такої можливості, до будинку його також не пустили. З цього моменту з боку відповідача та осіб, які проживають разом з дитиною, почалися перешкоди щодо спілкування позивача із сином та прийняття участі у його вихованні, у зв'язку з чим позивач звернувся до Служби у справах дітей Дергачівської районної державної адміністрації у Харківській області.

04 травня 2015 року розпорядженням Дергачівської районної державної адміністрації у Харківській області № 224 визначено місце проживання та порядок виховання дитини.

Після зазначеного розпорядження у сторін відновилися гарні відносини і вони фактично всі вихідні дні проводили разом за місцем проживання позивача: АДРЕСА_1. У будні дні позивач відвозив дружину з сином за місцем їх проживання, після роботи заїжджав до них та вони разом проводили час.

Проте, з серпня 2017 року з боку дружини позивача та її родини, які проживають разом з нею та їхньою малолітньою дитиною, знову почалися перешкоди спілкування позивача із сином та прийняття участі у його вихованні.

Позивач зазначав, що він виконує і надалі бажає виконувати свої батьківські обов'язки, бажає безперешкодно спілкуватися з дитиною, систематично бачити сина, мати можливість спільного відпочинку та брати участь у його вихованні. Позивач постійно піклувався про дитину з її народження, займався її вихованням, утримував матеріально. ОСОБА_6 виявляє прихильність до батька, сумує за ним, а тому спілкування дитини з батьком відповідатиме її інтересам та правам на особисте, регулярне спілкування з батьком, що у силу життєвих обставин, що склалися, проживає окремо.

Крім того, у власності позивача є трикімнатна квартира, в якій є всі необхідні для життя дитини умови, вона обладнана необхідними меблями, сучасною побутовою технікою, житлово-побутові умови сприятливі для проживання малолітніх дітей, дитина має окрему дитячу кімнату, в якій малолітній ОСОБА_6 жив, грався та розвивався, все необхідне для виховання та розвитку: місця для відпочинку та ігор, раціональне харчування, одяг, взуття, іграшки.

При цьому, позивач має постійне місце роботи, стабільний самостійний дохід, гнучкий графік роботи та має можливість проводити час з дитиною, допомагати в навчанні, гуляти та іншим чином піклуватися про сина. За місцем роботи характеризується позитивно, не зловживає алкогольними напоями та наркотичними речовинами. ОСОБА_4 зазначає, що не буде чинити жодних перешкод для спілкування з малолітнім сином ОСОБА_6, в той час, коли він буде перебувати у нього, і готовий зі свого боку усіма силами сприяти тому, щоб дитина не була позбавлена піклування матері.

З урахуванням викладеного ОСОБА_4 просив усунути перешкоди ОСОБА_5 у вихованні дитини, ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2, батьком та спілкуванні батька з дитиною.

Просив визначити наступні способи участі батька у вихованні та спілкування з ОСОБА_6, згідно з розпорядженням Дергачівської районної державної адміністрації Харківської області «Про визначення місця проживання та порядку виховання малолітньої дитини ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2» № 224 від 04 травня 2017 року, а саме: 1) перший та третій тиждень місяця, з 9 год. 00 хв. години суботи до 20 год. 00 хв. години неділі, за місцем проживання батька в присутності матері дитини ОСОБА_5, враховуючи думку та стан здоров'я дитини; 2) буденні дні з 18 год. 00 хв. до 20 год. 00 хв., для прогулянок поблизу місця проживання матері, як в присутності матері, так і без її присутності за попередньою домовленістю з ОСОБА_5, враховуючи думку та стан здоров'я дитини.

У жовтні 2017 року ОСОБА_5 звернулася до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_4, третя особа - Служба у справах дітей Дергачівської районної державної адміністрації Харківської області, про визначення способу участі у вихованні та спілкуванні з дитиною.

Позовна заява мотивована тим, що розпорядженням Дергачівської районної державної адміністрації від 04 травня 2017 року № 224 визначено місце проживання дитини ОСОБА_6 за місцем проживання матері - ОСОБА_5 за адресою: АДРЕСА_2, що відповідає інтересам дитини.

З 08 серпня 2017 року дитина відвідує Малоданилівський ДНЗ «Дзвіночок» Малоданилівської селищної ради, а отже проживання дитини за вказаною адресою відповідає її інтересам і спір між батьками з цього приводу відсутній.

В той же час, в частині визначення порядку та способу спілкування ОСОБА_4 з дитиною зазначене розпорядження не відповідає інтересам дитини, що обґрунтовується наступним. Відповідно до висновків невролога, стан дитини характеризується підвищеною нервово-рефлекторною збудливістю тощо. Дитина відвідує Комунальний заклад Малоданилівський ДНЗ «Дзвіночок» Малоданилівської селищної ради зважаючи на це, в дитини змінився графік та спосіб життя, зросло загальне психологічне та фізичне навантаження, зменшилась кількість денного сну (замість 3 годин сну вдома кількість денного сну в садочку фактично складає 1,5-2 години) та відповідно збільшилась кількість нічного сну.

Зазначає, що намагання батька брати дитину незалежно від його стану здоров'я, виклик працівників поліції, дратування дитини іграшками тощо, свідчать про відсутність у нього елементарних знань щодо принципів виховання дитини, турботи стосовно стану її здоров'я, як фізичного так і психологічного, тощо. В той час, як ОСОБА_5 має належну кваліфікацію та педагогічну освіту, як й її батьки.

Таким чином, з урахуванням уточненої позовної заяви просила розпорядження Дергачівської райдержадміністрації від 04 травня 2017 року № 224 в частині визначення місця проживання малолітньої дитини ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2 разом з матір'ю, ОСОБА_5, за адресою: АДРЕСА_2, залишити без змін; розпорядження Дергачівської райдержадміністрації від 04 травня 2017 року № 224 в частині визначення ОСОБА_4 днів для участі у вихованні та спілкуванні з малолітнім сином ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2 скасувати; до ІНФОРМАЦІЯ_3 визначити ОСОБА_4 спосіб участі у вихованні та спілкуванні з його малолітнім сином ОСОБА_6, а саме: кожний вівторок та п'ятницю з 17 год. 00 хв. до 18 год. 00 хв., в присутності матері ОСОБА_5, (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7) за адресою: АДРЕСА_2, враховуючи думку та стан здоров'я дитини; кожну другу та четверту неділю місяця з 09 год. 00 хв. до 13 год. 00 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7) на вибір ОСОБА_5 за адресою: АДРЕСА_2, або в дитячому розважальному закладі чи парковій відпочинку у смт Мала Данилівна або м. Харків, враховуючи думку та стан здоров'я дитини; у день народження дитини ОСОБА_6 - ІНФОРМАЦІЯ_2, якщо ІНФОРМАЦІЯ_2 буде вихідним днем - з 09 год. 00 хв. до 11 год. 00 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7) на вибір ОСОБА_5 за адресою: АДРЕСА_2, або в дитячому розважальному закладі чи парковій відпочинку у смт Мала Данилівна або м. Харків; якщо ІНФОРМАЦІЯ_2 припадає на будній день - з 08 год. 00 хв. до 08 год. 30 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7) за адресою: АДРЕСА_2, враховуючи думку та стан здоров'я дитини; при вирішенні питання неможливості спілкування ОСОБА_4 з дитиною ОСОБА_6 у зазначений вище спосіб враховується стан здоров'я дитини та спільна думка матері ОСОБА_5 та сина ОСОБА_6; при хворобі дитини: на розсуд ОСОБА_5 кожний вівторок та п'ятницю з 17 год. 40 хв. до 18 год. 00 хв., кожної неділі з 10 год. 00 хв. до 10 год. 30 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7) за адресою: АДРЕСА_2, враховуючи думку та фізичний стан дитини.

Рішенням Дергачівського районного суду Харківської області від 22 лютого 2018 року позов ОСОБА_4 задоволено частково. Зустрічний позов ОСОБА_5 задоволено частково. Усунуто перешкоди ОСОБА_4 та визначено йому дні для участі у вихованні та спілкуванні з його малолітнім сином ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2, а саме:

- кожний непарний та парний вівторок та п'ятницю з 18 год. 30 хв. до 19 год. 30 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7), за адресою: АДРЕСА_2, враховуючи думку та стан здоров'я дитини;

- кожну непарну суботу місяця з 09 год. 00 хв. до 13 год. 00 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7), як за місцем проживання дитини за адресою: АДРЕСА_2, так і з можливістю відвідування дитячих розважальних закладів чи парків відпочинку, враховуючи думку та стан здоров'я дитини;

- у день народження дитини, якщо ІНФОРМАЦІЯ_2 буде вихідним днем - з 09 год. 00 хв. до 11 год. 00 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7), за адресою: АДРЕСА_2, або в дитячому розважальному закладі чи парковій відпочинку у смт Мала Данилівна Дергачівського району Харківської області або у місті Харкові; якщо ІНФОРМАЦІЯ_2 припадає на будній день - з 08 год. 00 хв. до 08 год. 30 хв. в присутності матері ОСОБА_5 (бабусі ОСОБА_8 або дідуся ОСОБА_7), за адресою: АДРЕСА_2, з урахуванням думки та стану здоров'я дитини. В іншій частині позовів відмовлено.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що визначений порядок участі батьків у вихованні та спілкуванні з дитиною максимально сприятиме інтересам сторін та не суперечитиме інтересам дитини і сприятиме її нормальному розвитку та емоційному стану.

Постановою апеляційного суду Харківської області від 18 липня 2018 року рішення Дергачівського районного суду Харківської області від 22 лютого 2018 року змінено в частині визначення порядку та участі ОСОБА_4 у вихованні та спілкуванні з малолітнім сином

ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2. Абзаци 4-6 резолютивної частині рішення викладено в наступній редакції: визначено ОСОБА_4 наступний спосіб участі у вихованні малолітнього сина ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2, місце та час їхнього спілкування:

-кожного вівторка та четверга кожного тижня з 17 год. 00 хв. до

19 год. 00 хв. без присутності матері;

-кожної суботи та неділі кожного другого та четвертого тижня місяця
В іншій частині рішення залишено без змін.

з 10 год. 00 хв. до 18 год. 00 хв. без присутності матері.

Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що висновки суду першої інстанції у повній мірі не відповідають інтересам дитини, тому судові рішення підлягає зміні в частині визначення порядку та участі ОСОБА_4 у вихованні та спілкуванні з дитиною. Судом роз'яснено сторонам право на зміну у майбутньому встановленого способу участі батьків у вихованні дитини.

У касаційній скарзі, поданій у серпні 2018 року до Верховного Суду

ОСОБА_5 просить скасувати постанову апеляційного суду та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Касаційна скарга мотивована тим, що суд апеляційної інстанції при розгляді справи дійшов односторонніх та передчасних висновків про встановлення графіку спілкування батька з сином без присутності матері, оскільки такі висновки не ґрунтуються на матеріалах справи та вимогах закону і суперечать інтересам дитини.

Ухвалою Верховного Суду від 06 листопада 2018 року, серед іншого, відкрито касаційне провадження у вказаній справі та витребувано справу № 619/3051/17 з Дергачівського районного суду Харківської області.

08 січня 2019 року вказану справу передано на розгляд Верховного Суду.

Сторони не скористалися правом на подання заперечень (відзиву) на касаційну скаргу.

Частина третя статті 3 ЦПК України передбачає, що провадження в цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Відповідно до статті 388 ЦПК України судом касаційної інстанції у цивільних справах є Верховний Суд.

Згідно із положенням частини другої статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відповідно до вимог частин першої і другої статті 400 ЦПК України під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими. Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, Верховний Суд вважає, що відсутні підстави для скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій, доводи касаційної скарги не підтверджують неправильного застосування судами при розгляді справи норм матеріального права, порушення норм процесуального права з огляду на таке.

Відповідно до частини першої статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

До спірних правовідносин підлягають застосуванню такі норми права.

За змістом статті 141 Сімейного кодексу України (далі - СК України) мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини.

Згідно із статтею 153 СК України мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом.

Положеннями статті 157 СК України передбачено, що питання виховання дитини вирішується батьками спільно. Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. Той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини.

Згідно із частинами першою, другою статті 159 СК України якщо той із батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, зокрема якщо він ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, другий із батьків має право звернутися до суду з позовом про усунення цих перешкод.

Статтею 9 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, ратифікованої постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року № 789-ХІІ (далі - Конвенція про права дитини), передбачено, що держави-учасниці поважають право дитини, яка розлучається з одним чи обома батьками, підтримувати на регулярній основі особисті відносини і прямі контакти з обома батьками, за винятком випадків, коли це суперечить найкращим інтересам дитини.

Статтею 15 Закону України «Про охорону дитинства» передбачено, що дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів. Батьки, які проживають окремо від дитини, зобов'язані брати участь у її вихованні і мають право спілкуватися з нею, якщо судом визнано, що таке спілкування не перешкоджатиме нормальному вихованню дитини. У разі коли батьки не можуть дійти згоди щодо участі одного з батьків, який проживає окремо, у вихованні дитини, порядок такої участі визначається органами опіки та піклування за участю батьків виходячи з інтересів дитини.

Судами встановлено, що ОСОБА_4 та ОСОБА_5 є батьками малолітнього ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2, свідоцтво про народження серії НОМЕР_1. На даний час батьки проживають окремо, а дитина проживає разом з матір'ю.

Підставою звернення ОСОБА_4 до суду стало порушення його права, як батька, на участь у вихованні малолітнього сина без присутності матері чи інших осіб, оскільки мати чинить перешкоди у спілкуванні батька з дитиною.

Суд апеляційної інстанції, дослідивши матеріали справи та надавши їм належну правову оцінку дійшов правильного висновку про визначення такого способу участі батька у вихованні малолітнього сина, що не суперечить інтересам дитини, а саме: кожного вівторка та четверга кожного тижня з 17 год. 00 хв. до 19 год. 00 хв. без присутності матері; кожної суботи та неділі кожного другого та четвертого тижня місяця з 10 год. 00 хв. до 18 год. 00 хв. без присутності матері.

Доводи касаційної скарги вказаних висновків апеляційного суду не спростовують, на законність та обґрунтованість судового рішення не впливають.

У касаційній скарзі ОСОБА_5 посиляється на те, що суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про визначення графіку спілкування батька з дитиною без присутності матері, без визначення місць побачень з дитиною та без врахування стану здоров'я дитини, оскільки установлений судом спосіб участі батька у вихованні шкодить інтересам дитини. Крім того зазначає, що апеляційний суд вийшов за межі позовних вимог та неправильно встановив фактичні обставини справи, зокрема, перебування сторін у шлюбі.

Слід зазначити, що суд апеляційної інстанції надав належну правову оцінку вказаним доводам та обґрунтовано дійшов висновку про встановлення порядку спілкування батька з дитиною без участі матері, оскільки встановлено, що позивач, який є батьком дитини, піклується про сина та любить його, активно і стабільно проявляє бажання щодо участі у вихованні та спілкуванні із дитиною, позитивно характеризується, є матеріально-забезпеченою людиною, має постійне місце роботи та має належні житлові умови.

Жодних обставин або належних чи допустимих доказів, які б унеможливлювали право батька на спілкування із малолітнім сином, чи обставин, які б свідчили про спілкування батька з сином, яке перешкоджало б нормальному розвитку дитини, або обумовлювало його побачення з дитиною у присутності інших осіб, судом апеляційної інстанції не встановлено, відповідачем не доведено, а матеріали справи таких доказів не містять.

Крім того, судом встановлено, що ОСОБА_5 чинить перешкоди ОСОБА_4 у спілкуванні з їхньою спільною дитиною, тому ухвалюючи рішення виходив з того, що особисті конфлікти між сторонами не повинні порушувати інтереси дитини, а тому визначив спосіб участі батька у вихованні малолітнього сина, що не суперечить інтересам дитини.

Слід зазначити, що законодавством передбачено рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини. Таким чином, розірвання шлюбу між сторонами на правильність висновків апеляційного суду не впливає.

Апеляційним судом роз'яснено сторонам, що з урахуванням вікових змін дитини, його розвитку та потреб, батьки не позбавлені в майбутньому права змінити встановлений судом спосіб участі у вихованні малолітньої дитини, що буде відповідати, насамперед, інтересам дитини.

Інші доводи касаційної скарги фактично зводяться до переоцінки доказів, що не передбачено положеннями статті 400 ЦПК України, яким судом надана належна правова оцінка, на правильність висновків суду не впливають та їх не спростовують.

Відповідно до частини третьої статті 401 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а рішення без змін, якщо відсутні підстави для скасування судових рішень.

Підстави для скасування судових рішень відсутні, а тому касаційні скарги слід залишити без задоволення, а рішення без змін.

Враховуючи наведене, у суду касаційної інстанції відсутні підстави для зміни розподілу судових витрат судами попередніх інстанцій. Судовий збір за подання касаційної скарги слід покласти на особу, яка подала касаційну скаргу. Учасниками справи не заявлено до відшкодування судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції.

Керуючись статтями 400, 401, 416, 419 та підпунктом 4 пункту 1 Розділу XIII «Перехідні положення» ЦПК України,

Постановив:

Касаційну скаргу ОСОБА_5 залишити без задоволення.

Постанову апеляційного суду Харківської області від 18 липня 2018 року залишити без змін.

Судовий збір за подання касаційної скарги покласти на ОСОБА_5.

Постанова набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною та оскарженню не підлягає.

Судді:

В. В. Пророк

В.С. Висоцька

І.М. Фаловська